

ЗІ ЩЕДРИМ ОБЕРЕМКОМ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

Володимир Мишанич

УДК 929Хланта+398(477)

Цього року *Іванові Васильовичу Хланті* виповнилося 70 років. Переповнюючись щирими почуттями до ювіляра і відомого українського фольклориста, хочеться сказати про нього якнайбільше, намагаючись хоч частково досягнути вклад ученого в науку і культуру Закарпаття, України, а загалом і світу. Нині він працює провідним методистом Обласного

організаційно-методичного центру культури в м. Ужгороді. І не випадково, адже в цьому закладі ось уже понад 65 років займаються вивченням, збереженням, відродженням та примноженням безцінних духовних скарбів нашого народу.

І. Хланта — кандидат філологічних наук, фольклорист, літературознавець, бібліограф, етнограф, мистецтвознавець; лауреат Всеукраїнської премії імені Володимира Антоновича (1997), Літературної премії імені Івана Франка Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини» (2005), переможець фольклорно-етнографічного конкурсу ім. М. Зубрицького, заслужений діяч мистецтв України (2004). Його ім'я вписане в Почесну книгу-альманах «Золотий фонд Бойківщини».

Народився І. Хланта 1941 року на Великдень, у с. Копашново Хустського району, у багатодітній селянській сім'ї. З раннього дитинства і на все життя він полюбив народну пісню, казку, колядку. Із сьомого класу записував казки та коломийки, а під кінець навчального року вже мав кілька заповнених фольклорним матеріалом зошитів. Лише від старшої сестри Христини він записав близько двохсот коломийок, більше десяти казок. Сестра гарно співала, цікаво розповідала народні казки. Цих талантів не був позбавлений і малий Іванко.

На шкільному конкурсі на кращого оповідача закарпатських казок І. Хланта, тоді ще учень сьомого класу, виборів перше місце за розповідь «Казки про трьох мисливців». Його нагородили дипломом конкурсу та цінним подарунком. Відтоді в школі І. Хланту стали називали «наш казкар».

Незважаючи на скрутне матеріальне становище сім'ї, необхідність на газдівстві молодих здорових рук, батьки вирішили продовжити навчання сина в Драгівській середній школі, з огляду на його жадобу до знань та неабиякі здібності. Під час навчання він не полишав записувати коломийки і казки, звичаї односельців. Тоді ж спробував писати й вірші. Учителька школи, керівник літературного гуртка Марія Шпилька була першим його літературним критиком. Можливо, саме вона визначила подальший життєвий і творчий шлях обдарованого хлопця. Її підтримка, за спогадами І. Хланти, додала бажання писати, учитися. Відтак дев'ятикласник І. Хланта став членом районного літературного об'єднання під головуванням поета Миколи Рішка. Доля звела І. Хланту з відомими нині письменниками, серед яких — Юрій Керекеш, Юрій Шкробинець, Олександр Маркуш та ін. З їхніх уст школяр отримав благословення на літературну працю. Вони чітко спрямували його енергію і талант у потрібне русло. Згодом на літературній сторінці районної газети з'явився і перший вірш. Пізніше поезії І. Хланти друкували в збірниках учнівської молоді — «Зірочка» (1959) і «Творчість молодих» (1961). Драгівську середню школу хлопчина закінчив зі срібною медаллю, а директор школи Тихон Пристая напророкував йому світле майбутнє в науці. І не помилився. У серпні 1959 року юнак успішно склав вступні іспити на українське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету. Там почав відвідувати літературну студію, якою керував професор Петро Пономарьов, а згодом — доцент Павло Лісовий, який і помітив у студента неабиякий інтерес до народної творчості і розкрив талант фольклориста. За-

кінчивши університет, вступив до аспірантури Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Академії наук України. У 1976 році здобув ступінь кандидата філологічних наук, захистивши дисертацію на тему «Українська соціально-побутова казка». Її успішний захист відкрив шлях ученому до праці в Ужгородському державному університеті на кафедрі української літератури.

Однак визначна сторінка біографії І. Хланти позначена в першу чергу його науковим доробком, який охоплює невтомні пошуки суб'єктів фольклору, запис кращих його зразків, упорядкування, видання збірників казок, легенд, пісень. У доробку вченого — понад 80 окремих книжкових видань, понад тисяча найрізноманітніших публікацій у галузях літератури, фольклористики і мистецтвознавства. Він автор кількох ґрунтовних монографічних видань: «Тернистий шлях до храму» (1994), «До джерел» (1994), «Пісня над Карпатами» (1994) тощо.

Справжнім подвигом вважаємо фундаментальну працю І. Хланти «Літературне Закарпаття у ХХ столітті» (1995). За висловом доктора філологічних наук Миколи Зимомрі, «... такого типу видання немає жодний регіон України. Фактично, можна б вести бесіду про самобутню енциклопедію кризь призму літературного краєзнавства». Високу оцінку збірнику дав академік Національної академії наук, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України Микола Жулинський, який зауважив, що «... є для дослідників літератури, працівників бібліотек, для книголюбів, учителів унікальним помічником. Ви здійснили величезну роботу: короткі, концентровані (бо є характеристики творів, діяльності письменника) літпортрети та література про життя і творчість роблять їх важливим джерелом досягнення літературного процесу». А поет Петро Скунець, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, акцентував: «... Його книга "Літературне Закарпаття у ХХ столітті" є поки що єдиним посібником, де зафіксовано все, створене на Закарпатті, на порозі нового

тисячоліття. Без поділу на «обранців долі» і таких собі прохідних імен».

Зібраний у довіднику бібліографічний матеріал вражає своєю виваженою документальністю, багатством уведених до наукового обігу маловідомих або й зовсім невідомих джерел. Нині це видання, без сумніву, уходить до основного фонду праць, присвячених вивченню культури українців Закарпаття. Позитивно відгукнулися на книжку письменник Роман Качурівський, кандидати філологічних наук Сергій Панько (Будапешт), Мирослав Мороз, доктори філологічних наук Микола Кодак, Володимир Качкан, Василь Марко та інші відомі науковці й письменники.

Потрібно відзначити книжку «Пісня над Карпатами». У монографії хронологічно, з погляду історії, викладено факти й події становлення Державного заслуженого Закарпатського народного хору. Книга побудована на архівних документах, історичних записах, спогадах, мемуарах. І. Хланті вдалося передати відчуття стану культури, атмосферу життя хору за півстоліття його діяльності. Автор згадав про провідних артистів хору і конкретний внесок кожного з них.

Учений написав та опублікував нариси життя і творчості Дмитра Вакарова, Юрія Керекеша, Дмитра Кешелі, Семена Панька, Петра Угляренка, Василя Вовчка та інших, а також ґрунтовні рецензії на книги літературознавців і фольклористів, на збірники народнопоетичної творчості. Окремими виданнями є упорядковані ним фольклористичні книги «Народні пісні в записах Панаса Мирного та Івана Білика» (1977), «Правда і Кривда» (1981), «Казки Карпат» (1988; 1990), «Над вертепом звізда ясна...» (1990), «Розумниця» (1992), «Мамине серце» (1993) та багато інших. На особливу увагу заслуговує збірка закарпатських народних казок «Дарунки груші», записаних фольклористом у різних районах області протягом десятиліть. Цим виданням охоплено найкращі зразки відомих казкарів, зокрема Ю. Баняса, із с. Бороняво Хустського району, і Д. Юрика, із с. Вучкове Міжгірського району.

Характеризуючи фольклориста, М. Зимомря пише: «Про що не писав би Іван Хланта, повсюди він як дослідник тяжіє до факту, до первісного джерела. Мовиться про вченого-документаліста. Таким чином, ота документалістика і є визначальною доміантою всього творчого доробку обдарованого науковця».

Наукові статті з фольклористики і літературознавства І. Хланти друкували в збірниках «Українське літературознавство», «Слов'янське літературознавство і фольклористика», «Українські Карпати», у періодичних виданнях «Народна творчість та етнографія», «Жовтень», «Українська мова та література в школі», а також у республіканських і обласних газетах.

Неабияка заслуга науковця і в записуванні, вивченні та публікації духовних пісень. І. Хланта видав унікальні збірники: «Богородичні пісні» (2003), «Покаянні та похоронні пісні» (2007), а також фундаментальну книгу «Співайте Богові нашому, співайте» (2008), у якій розміщено понад 560 текстів з нотами.

У 2009 році вийшла друком книга «Народні пісні українців Банату», що стала результатом творчої поїздки фольклориста до Румунії на запрошення Союзу українців Румунії. За шість тижнів перебування в українських селах Банату І. Хланта записав понад 700 пісень різних жанрів і до 2000 коломиїнок.

Недаремно журналіст і краєзнавець Іван Губаль присвятив невтомному фольклористу художньо-документальну повість «Володар мудрості народної» (2004), у якій докладно описав життя і творчість відомого вченого, створив його достовірний портрет, розкрив світогляд, що ґрунтується на засадах християнської моралі й гуманізму.

Поле творчих зацікавлень науковця дуже широке. Багато сил і часу він віддає громадській діяльності, часто зустрічається з учнями, учителями шкіл, студентами середніх та вищих навчальних закладів нашого краю, читаючи лекції, знайомить молодь з народною культурою, популяризує її.

У 2005 році в культурному житті не тільки с. Копашново, але й Хустщини й Закарпаття відбулася важлива подія — відкриття Крайового музею літератури, фольклору та мистецтва. Його створення в рідному селі ініціював І. Хланта, за підтримки директора школи Петра Прилипка разом з педагогічним колективом. Фольклорист безкорисливо передав значну частину свого колекційного зібрання — майже 2000 книг письменників Закарпаття, фольклорні видання, літературу про Карпатську Україну. У Музеї представлено понад 3000 експонатів, і їхня кількість постійно збільшується. Колекція І. Хланти стала музейним надбанням. На часі — відкриття картинної галереї, до якої ввійдуть роботи закарпатських художників як професійних, так і самодіяльних.

І. Хланта — сумлінний науковець, збирач, дослідник нетлінних народних скарбів, рівного якому в Україні на сьогодні мало. Він твердо і впевнено стоїть на державотворчих засадах, закликає нас повернутися до своєї історичної пам'яті, до збереження духовної спадщини — минулого, без якого немає майбутнього. Бо народ, який з якихось причин перестає жити соками своєї історії, своєї самобутньої духовності, прирікає, по суті, себе на загибель. Він

широ радіє, коли спостерігає живі національні традиції, звичаї і мріє, щоб повернулося народове оте прекрасне, незнищенне і вічне, що криє в собі народна пісня, казка, вишиванка. Ювіляр переконаний: «Ми повинні сприймати життя передусім у духовних вимірах, християнській моралі, через культуру. Через духовність, право, загальнолюдські вартості пролягає наш шлях у майбутнє».

Своєю невтомною працею І. Хланта нагадує кращих наших фольклористів минулого — Миколу Костомарова, Володимира Антоновича, Володимира Гнатюка, Петра Лінтура... Чи знайдете ви нині ще фольклориста з багажем у десятки книжок, які містять аргументовані авторські передмови й аналізи? Кандидат філологічних наук Борис Галас справедливо наголосив: «Закоханий у народну пісенну творчість, він з рідкісним ентузіазмом фіксує і доносить до всіх нас, обставлених звідусіль децибелами чужої "попси", справжні духовні скарби, немала частина яких навіки загубилася б у лабетах — лабіринтах Простору і Часу, якби їх не помітив і не оцінив І. В. Хланта».

Нині вчений не спочиває на лаврах, а продовжує системно і наполегливо працювати на ниві фольклористики і літературознавства.